

Estetická výchova jako cesta k uměleckému dílu – PÍSEŇ

Píseň jako společenská satira

lekce estetické výchovy

Vypracovaly: Renata Nováková a Pavlína Sedláčková

Motto:

„Velice brzy jsem se naučil, že bez písně nemůže skončit den, že bez písně nenajdeš přítele a že bez písně se nezmění svět. Proto zpívám.“

Elvis Presley

1. Definice estetické výchovy

Estetická výchova vychází z tezí *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia*, kde je v oblasti Umění a kultury požadováno rozvíjení klíčových kompetencí žáka tím, že jej vede k „...poznávání a porozumění umění prostřednictvím soustředěné a vědomé reflexe a vlastní tvorby, sledování a hodnocení umění na pozadí historických, společenských a technologických změn; chápání umění jako specifického a nezastupitelného způsobu komunikace probíhající mezi všemi účastníky uměleckého procesu, k schopnosti odlišovat podstatné znaky jednotlivých druhů umění na základě porovnávání a uvědomování si jejich shodností a odlišností...“ V návaznosti na tyto požadavky má estetická výchova za úkol žáka nejen zorientovat ve světě umění, ale aby byl výchovný princip dokonán, má jej také aktivizovat. Neoddělujeme striktně hudební od výtvarného či dramatického nebo literárního, ale usuzujeme, že všechny tyto oblasti mají společného jmenovatele: poslání dát žákům do rukou nástroj, jak porozumět kulturnímu světu, ale také jak je možné společnost, v níž žijí, měnit pomocí umění.¹

Cílem tedy zdaleka není jen předání znalostí, ale důležitá je i vlastní zkušenost s uměním vedoucí k jeho lepšímu porozumění a aplikaci poznatků do dalších mentálních struktur a následně také analýza společenských aspektů skrze interpretaci uměleckých děl.

Estetická výchova v tomto pojetí hojně využívá propojení s průřezovými tématy mediální a environmentální výchovy.

2. Kontext

Výchovně-vzdělávací:

Výuce estetické výchovy elementárně rozumíme tak, že nelze uspokojivě předávat poznatky z oblasti dějinného vývoje, pakliže žák není dostatečně zorientován v útvarech a uměleckých formách, s nimiž se ve výuce historie dále operuje (je nepochopitelné snažit se žákům předat význam Beethovenových sonát, pokud se dobře neorientuje v tom, co je vlastně sonátou nazýváno).

---

¹ Zvolily jsme přístup aktivistický propojený s přístupem esencialistickým.

Celý první ročník je tedy zaměřen na porozumění různým uměleckým útvarům, na které bude navazovat učivo v dalších ročnících, kde již bude v historických kapitolách jednotlivých uměleckých oblastí žák schopen s těmito pojmy – názvy útvarů dále operovat. Cílem je vybudovat platformu dobře porozuměného estetického pojmosloví. V minulém pololetí se tak žáci seznámili s významy pojmů jako je tragédie, komedie, kantáta, portrét, pantomima a další, v tomto pololetí navazuje báseň, píseň, obraz, komiks a jiné.

V průběhu celého pololetí žáci projdou 10 takovými okruhy (útvary), výstupem z každého je konkrétní úkol, za nějž se získávají body. Za každý je možné získat max. 10 bodů (celkem za pololetí 100 b.) a to tak, že max. 5 bodů může udělit kolektiv spolužáků a zbylých max. 5 bodů uděluje pedagog, který však nesleduje jen estetické a umělecké kvality samotného produktu tvůrčí činnosti, nýbrž zaměřuje se i na aspekty tvorby jako snaha, pečlivost, týmová spolupráce (pokud se jedná o skupinový úkol) ad.

Navíc bude pro žáky na konci pololetí připraven test (abcd), který ověří znalosti a pochopení látky, zároveň umožní žákům zvýšit své bodové skóre a vylepšit výslednou známku (za test mohou získat max. 30 bodů).

Naše výuka probíhá ve třídě prvního ročníku vyššího stupně gymnázia s humanitním zaměřením, počet žáků je 24. Téma píseň je zařazena ve druhém pololetí.

(Poznámka k naší lekci: žáci již v prvním pololetí v hodinách českého jazyka probrali význam pojmu satira, s historií a atmosférou druhé poloviny 20. století v českých zemích se seznámili v učivu 9. ročníku základní školy, jak uvádí informace z poznámky ke kapitole „ČSR pod vládou KSČ“ v *Učebnici dějepisu pro 6. – 9. ročník ZŠ*: „Výstup žáků – Shromáždí konkrétní důkazy pro označení vlády KSČ jako totalitní – především události těsně po únoru 1948 a v 50. letech. Srovná komunistický totalitní model s modelem demokracie v západních zemích, zformuluje základní rozdíly. Zhodnotí význam roku 1968 jako pokusu o reformu. Na základě popisu období normalizace ocení význam disidentského hnutí (uvede příklady) vedoucího spolu s mezinárodním vývojem k pádu totalitního režimu.“)

Materiální:

Třída, v níž se estetická výchova vyučuje, má svá specifika oproti ostatním třídám gymnázia: na jednu stranu je běžně vybavena lavicemi a židlemi, katedrou, vysunovacím plátnem, počítačem, kvalitním ozvučením a data-projektorem,

místnost je možné také zatemnit... současně ji však odlišuje další prostor za katedrou (katedra vlastně rozděluje prostor třídy na dvě poloviny), který je vybaven kobercem a slouží pro skupinové aktivity a aktivity metod taneční a dramatické výchovy.

Navíc je třída odhlučněna izolací a vybavena pianinem, kytarou a pojízdnou tabulí, již je možné po třídě libovolně přemisťovat (např. pro výklad při frontální výuce je vhodné ji postavit vedle katedry, zatímco při jiných aktivitách je možné ji odsunout stranou).

3. Cíle lekce:

Úroveň znalostí:

Žák zná kořeny pojetí satiriky v českých písních.

Žák zná a dokáže vyjmenovat základní představitele socio-kritického písničkářství v období od 70. let 20. století dodnes.

Úroveň porozumění:

Žák chápe společenský význam písně jako satiry a na příklady z období disentu v 70. a 80. letech dvacátého století (potažmo i v soudobé hudební tvorbě) jej dovede vlastními slovy vysvětlit.

Úroveň aplikace:

Žák dovede aplikovat satirické prvky do vlastní tvorby.

Úroveň analýzy:

Žák dovede analyzovat kritické narážky na společnost v písňové tvorbě.

Úroveň syntézy:

Žák dovede propojit historický kontext a současné společenské dění vyjádřené v satirických písních.

Úroveň hodnocení:

Žák dokáže ohodnotit nejen společenský význam, ale i umělecké a jazykové kvality v předkládaných satirických písních.

4. Obsah lekce:

Téma „píseň“ je ve své podstatě velmi rozsáhlé a pro proniknutí k jeho podstatě je možné na něj nahlížet z mnoha různých úhlů pohledu. Bylo by možné hovořit o písni v jejích vývojových proměnách, bylo by možné se jí věnovat z hlediska lidové slovesnosti, bylo by možné hledat ji v operních áriích, mohly bychom se pokoušet o proniknutí do cizích kultur skrze komparace šansonu, serenád, fado a dalších (vždyť snad každý národ má svůj osobitý přístup k této hudební formě).

My jsme se však rozhodly vydat cestou k tomuto uměleckému dílu, jakou naznačuje Elvis Presley v našem úvodním mottu (viz výše) a jakou naznačuje i psycholog Jiří Kulka ve své knize Psychologie umění, když uměleckou tvorbu přirovnává ke komunikaci: „Již v latinském východisku slova komunikace je obsažen nejen moment sdělení, ale také moment sdílení něčeho. Komunikujeme proto, abychom sdělovali i sdíleli. Komunikaci uměním je proto nutno chápat velmi široce jako jednotu sdělení a sdílení: KOMUNIKACE = SDĚ/ÍLENÍ. Umělecký artefakt něco sděluje, je však také výzvou: Pojd' se mnou sdílet tento zážitek. Umělecké dílo je výzvou k následování. Umělec říká: proživej tu věc jako já, raduj se z ní jako já, plač se mnou. Komunikace uměním je setkání, encounter, je hluboce společenským aktem, je vztahem Já a Ty.“ Chceme na píseň nahlížet jako na prostředek k satíře společenského dění, ale i k zamyšlení nad změnami, k nimž taková satira vede.

Obracíme se s tímto záměrem do nedávné minulosti, do doby rozvoje českého písničkářství za komunismu, kdy na příkladu českého undergroundu – skupiny The Plastic People od the Universe, písničkářů Jaroslava Hutky a Jaromíra Nohavicy ukážeme význam autorské tvorby a jejího společenského dosahu, který vidíme jednak jako občanský akt kritického výstupu, druhá jako sdílení a mezilidskou komunikaci. Poté se přesouváme do současnosti k mladému písničkáři Tomáši Klusovi, který formuje díky svým satirickým písním povědomí současné mladé generace o společenském a politickém dění.

Naší didaktickou transformací prošlo vícero jmen českých písničkářů – Jaroslav Hutka, Karel Kryl, Jaromír Nohavica, Karel Plíhal, Pavel Dobeš, Xindl X, Xavier Baumaxa, Tomáš Klus; či tvorba na pomezí satirické písně a divadelní tvorby, kam patří Jiří Šlitr a Jiří Suchý, Jiří Voskovec a Jan Werich ve spolupráci s Jaroslavem Ježkem. Naším záměrem v pojetí estetické výuky jako cesty k uměleckému dílu píseň bylo aktivizovat žáka, upozornit ho na kontext písničkářství jako společenské satiry (viz téma Definice

estetické výchovy). Vzhledem k tomuto záměru, k časové dotaci (180 minut na dané téma) a v neposlední řadě s přihlédnutím na předpokládané žákovy znalosti, kulturní a společenské povědomí jsme se rozhodly vybrat 3 reprezentativní písně tří reprezentativních českých písničkářů, a to (předpokládáme žákům již známou) *Náměšť* Jaroslava Hutky z roku 1973, *Já si to pamatuju* od Jaromíra Nohavicy z roku 2008 a *Pánubohu do oken* od Tomáše Kluse z roku 2011. *Náměšti* jsme daly přednost především proto, že se stala symbolem sametové revoluce, dokládá období disentu a dává důraz na morální hodnoty. *Já si to pamatuju* jsme vybraly pro lingvistické kvality textu, zvukomalebnost a rytmizaci související s rapem, také proto, že jejímu propojení minulosti se současností porozumí i mládež (aplikace na prostředí reality show, sociálních sítí...), *Pánubohu do oken* preferujeme proto, že Klus je blízký současné mládeži, a že ač působí na pomezí pop music, užívá trefné satirické prvky, které také ozřejmují vztah minulosti a přítomnosti.

Konkrétní aktivity do hodin jsme vybraly se zřetelem k cílům, které jsme si stanovily (viz výše).

5. Plán lekce:

I. LEKCE

Aktivita	Cíl	Popis	Instrukce	Pomůcky a materiál	Čas min
Hook	Envokace – zaujetí žáků	Po vstupu do třídy pedagog pustí hudební ukázkou „Pánubohu do oken“ od Tomáše Kluse, např. z odkazu: http://www.youtube.com/watch?v=0p7EdPXsVU (v průběhu skladby může pedagog zapsat do třídní knihy).	-	Dataprojektor, plátno, reproduktory, počítač.	5
Diskuze	Žák porozumí satirickým narážkám ve vyslechnuté písni, žák se zorientuje, kterým směrem se bude lekce ubírat.	Pedagog vede diskuzi, která směřuje od jednoduchého ke složitějšímu – nejprve se ptá žáků na významy použitých metafor (sametové rubáše, třešně, holé hlavy atd.), následně, u výrazu demo-demokracie, se snaží navést žáky k rozkrytí hlubších významů společenské kritiky, kterou text obsahuje.	„Znáte tohoto interpreta?“ „Jaký význam má podle vás výraz ‘sametové rubáše’?“ „Jak rozumíte rýmu <i>Rudé koalice-po třešních stolice</i> ?“ „Co je myšleno spojením směru ‘zprava’ a výrazem ‘holé hlavy’?“ „Proč autor použil metaforu s rytíři z Blaníku?“ „A co slovo demokracie? Napadá vás, proč se zde autor jakoby zakoktal a část	Hand-out – text písni (25 kopií)	20

			DEMO zazpíval dvakrát?“		
Frontální výklad	Žák si připomene základní pojmy k tématu (satira, píseň, písničkářství), seznámí se s vybranými interprety (Huťka, Nohavica, Klus) a porozumí důvodu vybraných příkladů (viz Obsah lekce).	Žáci poslouchají a zapisují si poznámky.	Viz příloha Poznámky k prezentaci.	Power-pointová prezentace (včetně poznámek pro pedagoga), počítač, plátno, dataprojektor.	15
Píseň Náměš'	Žák vyslechne originál písně.	Žáci naslouchají písni z odkazu: http://www.youtube.com/watch?v=5TxkeXwAb4Y	„A na závěr prezentace si poslechneme píseň od autora, o kterém byla před chvílí zmínka v prezentaci.“	Dataprojektor, plátno, reproduktory, počítač.	3
Náměš' II.	Žáci si zazpívají píseň, aby s ní mohli dále lépe pracovat.	Pedagog obstarává hudební doprovod (kytara nebo piano), žáci zpívají podle rozdaného textu.	„Věřím, že píseň většina z vás zná, tak si ji jen přezpíváme pro zopakování.“	Hand-out ve 25 kopiích, hudební nástroj (kytara nebo piano).	3
Rozdělení do skupin	Žáci se rozdělí do 5 skupin po 5/4 lidech.	V sáčku jsou připraveny lístky se slovy: tváře, víra, láska, slovo, svoboda. Každé 5x, žáci si se sáčku vytahují lístek a řadí se do skupin podle slov ze slok	„Nyní se prosím přesuňte na koberec, zůstaňte stát a ze sáčku si vylosujte jeden lístek. Po té najděte další	Sáček, 25 lístečků se slovy. (Prostor s kobercem.)	5

		písň.	spolužáky, kteří si vytáhli stejné slovo, jako vy. Najděte v písni sloku, z níž vaše slovo pochází.“		
Náměšť III. - ukazo-vačka	Žáci proniknou hlouběji do významu textu písň na základě tvořivé spolupráce při plnění zadaného úkolu; porozumění textu se umocňuje fyzickým prožitkem.	Ke sloce, z níž si členové skupiny vytáhli slovo, si skupina připraví významovo-symbolickou gestikulaci (ukazovačku).	„K nalezené sloce vymyslete ve skupině jednoduché symbolické ztvárnění jejích slov pomocí vašeho těla. Máte na to zhruba 10 minut, pak si píseň znovu zazpíváme a každá skupina předvede, co vymyslela.“		14
Prezentace ukazo-vaček	Žáci překonávají ostych a prezentují výsledek; současně se aktivizují pohybem.	Všichni zpívají, pedagog opět hudebně doprovází, žáci stojí v kruhu, každá skupina prezentuje ztvárnění své sloky, jak na ně přichází řada při zpěvu písň.	„V tuto chvíli byste již měli být hotovi, tak si pojdte stoupnout spolu do kruhu a píseň si znovu zazpíváme. Jak přijde na řadu ‘vaše’ sloka, ukažte nám, co jste si připravili.“	Hudební nástroj (kytara nebo piano), prostor s kobercem, hand-outy.	5
Krátká reflexe	Žáci reflektují své prožitky při předchozí aktivitě, s důrazem na ztvárnění abstraktních pojmů jako víra, láska,	Žáci se posadí do kruhu, pedagog se jich ptá, jak se cítili při aktivitě, jak se jim spolupracovalo a jak se jim dařilo znázornit abstraktní pojmy. Zástupci skupinek mají prostor dovysvětlit význam použitých gest.	„Teď se prosím posadte na zem a řekněte mi, jaké pocity vás provázely při vymýšlení gest. Která slova bylo nejobtížnější znázornit?...“	Prostor s kobercem.	5

	svoboda.				
Hudební asociace	Žáci se zamyslí nad významem písní ve vlastním životě.	Pedagog klade dotazy, na odpovědi vyvolává různé žáky, aby každý alespoň jedenkrát odpověděl.	„Zkuste se zamyslet nad otázkami, které vám položím: Jaká píseň se vám vybaví, když zažijete úspěch? Jaká ... když se vám po někom stýská? Jaká ... když spěcháte? Jaká ... když cítíte beznaděj? Jaká ... když cítíte vztek kvůli křivdě?“		10
Zadání DÚ	Domácí příprava žáka na aktivitu v následujícím bloku: zamyšlení nad tématy z vlastního života.	Pedagog v krátkosti zadává domácí úkol a loučí se s žáky.	„Naše hodina se chýlí ke konci. Ještě než se rozejdete, poznamenejte si domácí úkol na příště: promyslete si a vyberte 4 slova, která charakterizují situace, kvůli nimž cítíte vztek nebo křivdu. Tato slova si запиšte do sešitu. Příště s nimi budeme pracovat.“		5

II. LEKCE

Aktivita	Cíl	Popis	Instrukce	Pomůcky a materiál	Čas min
Rozdělení žáků	Vytvoření 4 skupiny po 6 lidech.	Žáci se rozdělují podle oblíbenosti ročního období do skupin. Případné disproporce v počtech žáků upraví pedagog.	„Dobrý den. Na začátek hodiny vás poprosím, abyste se postavili do rohů koberce podle toho, jaké roční období je vaše oblíbené: jaro do zadního levého rohu, léto do zadního pravého, podzim do předního levého a zima do předního pravého.“	Prostor s kobercem.	2
Rozcvička – komunikace v pravěku	Envokace, aktivizace. Žák si uvědomí komunikační význam řeči a důležitost spojovat slova do smysluplných větných celků.	Skupiny dostanou zadaná témata – situace, v nichž je potřeba vyjádřit nesouhlas. První skupinu tvoří lidé starého paleolitu, kteří se umí dorozumět pouze skřeky a posunky (zadání: nacvičte scénku, kdy se schyluje k bouři a lovci vašeho kmene se nemohou shodnout, jestli vyrazí na lov nebo počkají, až bouře přejde), druhá skupina, lidé středního paleolitu, umí již tvořit ze zvuků slabiky (zadání: nacvičte scénku, kdy jste ulovili	„Ne vždy se lidé uměli dorozumívat řečí a mohli v ní vyjádřit své pocity. Nyní se přesuneme v čase do pravěkého paleolitu a budeme sledovat vývoj řeči v jeho jednotlivých obdobích. Skupina jaro je starším obdobím a může vydávat pouze skřeky nebo se dorozumívat posunky. Skupina léto patří do středního období a již se dorozumívají	Lístky se zadáním témat, prostor s kobercem.	8

		<p>mamuta a rozdělujete si z něj maso, kůži a kosti), třetí skupina, lidé mladého paleolitu, používají jednotlivá podstatná jména, ale ještě je neumí dát do vět (nacvičte scénku, kdy rodina řeší neúrodu), lidé pozdního paleolitu naopak komunikují pouze slovesnými infinitivy (nacvičte scénku, kdy se pokoušíte jako skupina obchodníků vymyslet (a vytesat) první pravidla obchodu). Všechny skupiny se mohou libovolně pohybovat a gestikulovat.</p> <p>Na závěr scénky předvádí ostatním.</p>	<p>opakováním slabik (nikoli celých slov!). Skupinka podzim spadá do období mladého paleolitu a komunikuje pouze podstatnými jmény. Skupinka zima spadá do pozdního paleolitu a ke komunikaci používá infinitivy sloves.“</p> <p>„Nyní si scénky předvedeme...“ „Jaké jste měli pocity, když jste nemohli používat věty k vyjádření svých myšlenek?“</p>		10
Profi-Kresba	<p>Žáci mají zakusit pocit toho, když jim někdo kříží cestu, ztěžuje jejich plány.</p>	<p>Žáci se vrátí do lavic a aktivitu plní se svým sousedem. Do každé lavice dostanou dvě pastelky, ale pouze jeden papír. Žáci sedící vlevo budou mít zadání kresby „ovoce“, žáci napravo „květinové zátiší“. Malují na jeden papír, ale každý smí udělat vždy pouze jeden tah (bez změny směru).</p>	<p>„Nyní se prosím posadte do lavic, na dalším úkolu budete pracovat se svým sousedem. Do každé řady pošlu lístek se zadáním, které budete kreslit. Toto zadání si přečtete a pošlete spolužákovi sedícímu za vámi – v žádném případě jej ale neukazujte</p>	<p>Papíry, pastelky (24 ks), dva sáčky, lístky se zadáním (3x 2 zadání).</p>	5

		<p>Po té se střídá se svým sousedem, který musí na křivku navázat dalším tahem v jiném směru (ale opět pouze v jednom). Oba mají za úkol snažit se zobrazit nejvěrohodněji právě své zadání.</p> <p>Na závěr se ukazují výtvořky a aktivita se krátce reflektuje.</p>	<p>sousedovi sedícímu s vámi v lavici. Teď vám rozdám papíry, do každé lavice jeden. Oba budete kreslit na jeden papír, ale budete se střídát po tazích; musíte vždy navázat na tah vašeho souseda, ale zároveň se snažte vést tahy tak, aby se kresba co nejvíce podobala vašemu zadání. Máte na to 5 minut.“</p> <p>„Čas vypršel, ukažte nám, co se Vám povedlo vytvořit.“</p> <p>„Jaké to bylo, když vám soused stále křížil cestu? Necítili jste i trochu beznaděj a vztek, že se kresba nerýsuje podle vašich představ?“</p>		5
Nohavica	<p>Žáci si vyslechnou příklad satirické písně adresované na dnešní společnost, povšimnou si</p>	<p>Pedagog pustí žákům skladbu <i>Já si to pamatuju</i> např. z tohoto odkazu. http://www.youtube.com/watch?v=cQbqAdGF_J0 (od začátku do 3:22).</p>	<p>„Nyní se zaposloucháme do současné skladby (z roku 2008), která reflektuje současnou společnost s odkazy do minulosti. Berte ji jako inspiraci pro vaši následující práci.“</p>	<p>Dataprojektor, plátno, reproduktory, počítač.</p>	5

	<p>také zvukomaleb- nosti veršů, jak se slovy pracuje J. Nohavica (zejména např. <i>Na četu ČT četují si s mačetami četné čty jako před léty ty samé věty ad.</i>)</p>				
<p>Protest song I. – rozdělení do skupin</p>	<p>Žáci se rozdělí do skupin, ve kterých budou dále pracovat. Pedagog si ověří splnění DÚ.</p>	<p>Žáci na základě podobnosti slov ze svého DÚ, který odprezentují, budou rozděleni do 6 skupin po 4 žácích.</p>	<p>„Otevřete si sešity a přečtěte mi 4 slova z domácí přípravy, která se vztahují k tomu, co ve vás vzbuzuje vztek. Podle shody/ podobnosti vás potom rozdělím do šesti skupin po čtyřech.“ „Teď si vyměňte místa, sesedněte se v dané skupince kolem jedné lavice.“</p>	<p>Předpoklá- dáme splněný DÚ (4 slova), žáci bez něj jsou pedagogem přiděleni ke skupinám s již promyšlenými slovy, aby byly ideálně naplněné skupiny.</p>	<p>5</p>
<p>Protest song II. – tvorba</p>	<p>Žáci vytvoří ve skupinkách protest song. Aktivizují své kreativní myšlení, rozvíjejí spolupráci a</p>	<p>6 skupinek po čtyřech žácích jsou usazeny k společné aktivitě, vyberou stěžejní slova ze svých domácích úkolů. Podle zadání (text k satirické písni: sloka1, refrén, sloka2) společně píší text vlastního protest</p>	<p>„Teď máte 20 minut na to, abyste společně vytvořili krátkou satirickou píseň, ve které zúročíte svoji domácí přípravu a hlavně kreativitu! Očekávám od vás</p>	<p>Papír, propiska; předpoklá- dáme splněný DÚ.</p>	<p>20</p>

	<p>učí se efektivně komunikovat. Přemýšlejí nad problémy, které je štvou, a při satirické tvorbě uvolňují napětí.</p>	<p>songu. Pedagog obchází skupinky, případně jim radí a pomáhá překonat zádrhly skupinové práce, upozorňuje na zadání – zvukomalebnost, satira, užití vybraných slov; upozorňuje na zbývající čas.</p>	<p>text o 2 slokách a refrénu. (Doporučuji sloku po 4 řádcích, tedy 2 verších.) Nezapomeňte, co jsme si řekli o satíře a písničkářství, inspirovat se můžete třeba zvukomalebností u Nohavicovy písně <i>Já si to pamatuju</i>, kterou jsme před chvílí poslouchali. (Vzpomínáte na „Na četu ČT četují si s mačetami četné čty“?). V průběhu tvorby si text zkuste polohlasně zarecitovat, dbejte na rytmus, až budete mít hotovo, společně nám svůj song zarecitujete či zarapujete.“</p>		
<p>Prezentace Protest songů</p>	<p>Žáci překonávají ostych a prezentují své skupinové texty k satirické písni.</p>	<p>Žáci ve skupinkách recitují/ rapují vytvořené texty. Můžou si pomáhat tleskáním či luskáním prstů. Po skončení prezentace se texty vyvěsí a žáci je budou moct ohodnotit – hodnocení zapíšeme na začátku příští lekce.</p>	<p>„Čas nám vypršel, přejdeme k prezentaci. Můžete si pomoci tleskáním do rytmu nebo luskáním, abyste dobře drželi ve skupince rytmus. Kdo chce začít?“ „Děkuji vám za prezentaci vašich</p>	<p>Vypracované skupinové texty.</p>	<p>15</p>

			textů. Ty teď shromážděte na stůl katedry, do příští hodiny je vyvěsím na nástěnku a budeme je společně hodnotit.“		
Celkové shrnutí	Žáci reflektují uplynulou aktivitu, hodnotí nápaditost textů a skupinovou spolupráci. Žáci zhodnotí přínos celkové dvojlečky na téma satirická píseň. Pedagog si vyslechne zpětnou vazbu.	Žáci odpovídají na pedagogovy otázky, zprvu reflektují aktivitu Protest song a její výsledky (prezentaci), posléze se kriticky vyjadřují k uplynulé výuce (uběhlá i minulé dvouhodinová estetická výuka).	„Jak se vám nad texty pracovalo? Narážely jste na nějaké problémy? Který verš vám připadal při prezentaci nejnápaditější? ² Které skupince se podle vás podařilo nejlépe prezentovat svůj text?“ „Která aktivita z uplynulých dvou hodin vás nejvíce bavila? A proč? Chtěl by někdo shrnout, co nového se dozvěděl?“		15

² Podle časových možností se pedagog může pokusit o práci s alteracemi, kterou popisujeme v kapitole Způsoby hodnocení.

6. Způsoby hodnocení

Při hodnocení dbáme na cíle, které jsme si stanovily v kapitole Cíle lekce.

Jak jsme již naznačily výše, hodnocení výstupu z naší dvojlektce bude mít dvě složky: hodnocení od spolužáků (max. 5 bodů, očekáváme spíše přístup holistický – líbí/nelíbí, jejich hodnocení je sumativní) a hodnocení od pedagoga (max. 5 bodů), který může hodnotit i doprovodné aspekty tvorby, ne jen konečný produkt tvorby (tzn. záměrné hodnocení). Jak je napsáno v Plánu lekce, pedagog prochází při tvorbě Protest songů mezi skupinkami a kromě poskytování rad se také snaží o průběžné (čili formativní) hodnocení – může si dělat poznámky k seznamu žáků podle jejich aktivního zapojení, výsledný počet bodů vztahuje k výkonům všech žáků, čili hodnotí normativně.

Pokud však budou společně na konci druhé lekce hodnotit práce žáků, pedagog se důsledně drží zásad nehodnotící zpětné vazby – veškeré veřejné hodnotící komentáře směřuje výhradně na výtvor (text Protest songu) nikoli na chování a práci žáků.

Při závěrečném shrnutí, pokud to časový prostor a nastavení skupiny dovolí, se můžeme pokusit o hodnocení spolužáků pomocí práce s alteracemi. Můžeme se vrátet k jednotlivým textům Protest songu a tam, kde pedagog cítí nedostatek, může skupinu vést dle techniky, kterou popisuje Slavík v knize Hodnocení v současné škole:

V 1. fázi nechá žáky, aby určili, zda jim v některém textu něco nepřipadá, že *to není ono*. Pokud žáci takový text/místo v textu určí, mohou ve 2. fázi najít kritérium hodnocení (např. rytmus verše, rým, smysluplnost použitých slov a další). Ve 3. fázi může učitel navést žáky, aby společně hledali příčiny, proč se tato „chyba“ vyskytla a vysvětlit si postup, při němž je možné podobné chyby eliminovat. V poslední 4. fázi mohou společně navrhnout řešení, příklady konkrétních alterací slov, slovních spojení, popř. celých veršů.

Naplnění cílů z oblasti znalostí a pochopení látky bude ověřeno v závěrečném testu na konci pololetí (viz Výchovně-vzdělávací kontext), např. takto formulovanými otázkami:

Kdo nepatří mezi písničkáře z období disentu?

- A. Jaromír Nohavica
- B. Tomáš Klus
- C. Karel Kryl

D. Jaroslav Hutka

Satiru nalézáme nejvíce v písních:

A. Duchovních

B. Lidových

C. Kramářských

D. Milostných

Která z uvedených písní se stala jedním ze symbolů sametové revoluce?

A. Náměšť

B. Ladovská zima

C. Tepláky

D. Dělání je lék

7. Způsoby uchování informací

Žáci si během naší powerpointové prezentace doplněné výkladem dělali poznámky do svých sešitů, při práci s texty písní měli k dispozici námi vypracovaný hand-out (texty písní z ukázek), do kterého si mohli vpisovat výklad slov, který byl ozřejměn při řízené diskuzi. Vypracované texty z aktivity Protest song jsou uchovány u vyučujícího a po určitou dobu budou vyvěšeny na třídní nástěnce.

8. Zdroje

Teoretické

HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Hudební fakulta, 2004. 125 s. ISBN 807331018X

- odsud jsme čerpaly vývoj hudební zralosti mládeže

KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, 435 s. ISBN 8004236944.

- využito pro stanovení Obsahu lekce, pojetí komunikace jako sdělení a sdílení

OTÁHAL, Milan. *Opoziční proudy v české společnosti 1969 - 1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. 649 s.

- podklad pro výklad a porozumění společenským poměrům v období disentu

SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi.*
Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 190 s. ISBN 8071782629.

- využito pro Způsoby hodnocení, především práce s alteracemi a vymezení formativního/sumativního a kriteriálního/normativního hodnocení.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia.

- kapitola Umění a kultura využita při definici estetické výchovy.

Informace o vybraných písničkářích jsme čerpali z jejich oficiálních osobních webových stránek:

<http://www.tomasklus.cz/>

<http://www.nohavica.cz/>

Didaktické

BAŠTÁŘOVÁ, Petra. *Estetická výchova jako jeden z prostředků osobnostní a sociální výchovy v gymnaziálním vzdělávání.* (rukopis, dostupné v ISu)

- využily jsme aktivity popsané v kapitole 4.1.3. a 4.1.5 k inspiraci pro naše aktivity; úpravy byly nutné pro nekomplementárnost s našimi cíli.

DRKULA, Petr. *When Words Sing – zvuková magie slov.* Dostupné on-line na webu Metodického portálu RVP (www.clanky.rvp.cz).

- využito k aktivitě Rozcvička – pravěk, autor článku popisoval, jak využíval domorodých skřeků, to nás inspirovalo.

9. Přílohy:

I. Hand-out s texty písní:

Tomáš Klus – Pánubohu do oken

1. Za devatero horami a devatero řekami,
leží kraj líbezný jak z reklamy,
tam pravdě pšenka nekvete,
člověk zde vyvinul se z prasete.

Oděni v sametové rubáše,
zloději loví zbytky guláše,
z plastových talířků kartou ze zlata
a při tom poslouchají Poupata.

A tváře se tam nemění,
pouze tituly a příjmení
a kdo má peníze vystaví svou mordou
u dálnice na billboardu.

Potom řidič vskutku tvrdý chleba má,
furt on the road a s lumpama,
učí se všechna hesla zpaměti
a pak ty kecy hustí do dětí.

R: Za co, Pane Bože, za co,
trestáš tento prostý lid?
Za co, Pane Bože, za co,
nechals nás se napálit?
Za co, Pane Bože, za co?
Zas čtyry roky v prdeli!
Za co, Pane Bože, za co?
Omluv mě, že jsem tak smělý.

2. Mezi pány panuje věčná neshoda,
jeden chce z vrchu, tož druhý musí zespoda,
aby ochránil voliče občana,
před kapitalistickým zrudama.

Tak jedni kradou pro lidi a druzí od lidí,
případné aférky se pod stůl odklidí,
hlavně dodržovat všechny zásady,
nejlíp se špína kydá za zády.

Léta už tajím svoji příslušnost,
k zemi co vyměnila hrubost za slušnost,
bo se mi nelíbí morální předlohy,
čili papalášci hrající si na Bohy.

Povinné školení pro všechny poslance,
lekce planého žvanění, lekce arogance

a místo polední debaty z prdu kulička,
ať vzkvétá naše zemička!

R: Za co, Pane Bože, za co,
trestáš tento prostý lid?
Za co, Pane Bože, za co,
nechals nás se napálit?
Za co, Pane Bože, za co?
Zas čtyry roky v prdeli!
Za co, Pane Bože, za co?
Chceš, abychom trpěli?

3. Nutno ještě říct k tomu všemu,
hledá mnohý nešťastný řešení v extrému
a tak bacha na Rudé koalice,
vzpomeňme, jaká je po třešních stolice.

Nedávno přišla jedna děsivá zpráva,
že se zase valí dělníci, tentokrát zprava,
poznávacím znamením jsou holé hlavy,
neznalost dějin a ústavy.

Přes to všechno, co lid v tom kraji zažívá,
probíhají všechny nepokoje v pajzlu u piva
a stále věří na rytíře z Blaníku,
než přijdou, zvolil národ vyčkávací taktiku.

Tak si tu pomalu každý svůj život hnije,
z úcty k tradici ruka ruku myje,
upřímně řečeno trochu teskno mi je,
že nám stačí DEMO-Demokracie.

R: Za co, Pane Bože, za co,
trestáš tento prostý lid?
Za co, Pane Bože, za co,
nechals nás se napálit?
Za co, Pane Bože, za co?
Zas čtyry roky v prdeli!
Za co, Pane Bože, za co?
Tak snad mě někdo vodstřelí!

Jaroslav Hutka – Náměšť

1. [: Krásný je vzduch, krásnější je moře :]
[: Co je nejkrásnější, co je nejkrásnější,
usměvavé tváře :]

2. Pevný je stůl, pevnější je hora.
Co je nejpevnější, co je nejpevnější,
ta člověčí víra.

3. Pustá je poušť i nebeské dálky.
Co je nejpustější, co je nejpustější,
žít život bez lásky.

4. Mocná je zbraň, mocnější je právo.
Co je nejmocnější, co je nejmocnější,
pravdomluvné slovo.

5. Velká je zem, šplouchá po ní voda.
Co je však největší, co je však největší,
ta lidská svoboda.

Jaromír Nohavica – Já si to pamatuju

Chtěl jsem ti zavolat a říct, že jsi má milá,
jediná na světě, která mi ještě zbyla,
chtěl jsem ti prostě jenom říci, že jsi láskou
mojí
a teď se bojím, normálně bojím.
V mobilu slyším, jak tam někdo cizí dýchá,
veliké ucho se mi do života míchá,
co já vím, kdo se mi na druhé straně potutelně
směje.
Má lásko, zle je, normálně zle je.

Chtěl jsem být s tebou, jen s tebou nejvíce,
nějací přizdisráči se mi tlačí do mé vlastní
ložnice
a tvrdí, zvědaví prdi,
že je to pro mé dobro,
že jsou na svou čestnou práci hrdí,
já děkuju, Veliký bratře,
sedící na fotelu úplně v tom nejhořejším patře,
já děkuju, Veliký bratře,
nemysli si, že každá díra v stropě bělobou se
zatře,
to už tu bylo,

s tebou i bez tebe,
já o tom něco vím,
zasrané STB,
já si to pamatuju,
tu hrůzu pamatuju,
ty noci pamatuju,
ta rána pamatuju,
zákazy pamatuju,
seznamy pamatuju,
ty lidi pamatuju,
sebe si pamatuju,
zbabělce pamatuju,
hrdiny pamatuju,
mlčící pamatuju,
tebe si pamatuju,
má lásko, pamatuju.

V novinách zahlédl jsem vlastní podobiznu,
narozen v komunizmu, umřu v komunizmu,
Na četu ČT četují si s mačetami četné čty
jako před léty ty samé věty.
Lidé se radují, jak je ta pravda prostá,
dobře mu tak, však on ví, za co dostal
a mezi těmi všemi darebáky jako jeden z
mnoha: Vica noha, nějaký Vica noha.

Chtěl jsem být s tebou, jen s tebou nejvíce,
nějací přizdisráči se mi tlačí do mé vlastní
ložnice
a tvrdí, zvědaví prdi,
že je to pro mé dobro,
že jsou na svou čestnou práci hrdí,
já děkuju, Veliký bratře,
sedící na fotelu úplně v tom nejhořejším patře,
já děkuju, Veliký bratře,
nemysli si, že každá díra v stropě bělobou se
zatře,

to už tu bylo,
jen v jiném duetu,
všechno se vrací
a je to zase tu,
to vše je zase tady,
ta hrůza zase tady,
ty noci zase tady,
ta rána zase tady,
zákazy zase tady,
seznamy zase tady,

ti lidi zase tady
i já jsem zase tady,
zbabělci zase tady
i čistí zase tady,
mlčící zase tady
i ty jsi stále tady,
má lásko, stále tady.

Uděláme z tebe kašpárka na niti,
tititi...
uděláme z tebe, to co ze sebe,
bebebé...
uděláme z tebe vyvrhele,
televizního Jů i Hele,
uděláme z tebe tibetského dalajlámu,
Václava Havla nebo jeho první dámu,
uděláme z tebe hloupého valacha,
čistého anděla i špinavého raracha,
uděláme z tebe Ragulina i Holíka,
uděláme z tebe zase alkoholika,
uděláme z tebe tintili vantili,
bude ti to pěkně slušet v režné košili,
uděláme z tebe Jerryho i Toma,
aby ses tu cítil fakt jak doma,
hřebíkem tě přibijeme jako kočku na vrata,
tatata tátátá tatata !

II. Prezentace:

(Poznámky k výkladu pedagoga naleznete v Poznámkách u snímků v Power-pointové prezentaci z přílohy.)

Píseň jako společenská satira

„Velice brzy jsem se naučil, že bez písně nemůže skončit den, že bez písně nenajdeš přítele a že bez písně se nezmění svět. Proto zpívám.“
Elvis Presley

Písničkářství

- Tvůrce- písničkář je skladatelem, textařem i interpretem
- Žánr: folk, populární hudba, šanson
- České písničkářství má tradici od kramářské písně, rozvoj za komunismu
- Obsahuje humor, satiru, parodii

Satira

- Umělecký žánr (zejména literární)
- Vznikla v antickém Římě
- Využívá komičnost, výsměch, karikaturu a ironii
- Kritizuje nedostatky a záporné jevy

... versus totalita

- Český underground
- Svobodná realizace, tvorba, společenství x hmotné zabezpečení, uzavřenost
- Proces s The Plastic People of the Universe (1976)

Píseň

- Hudební forma
- Vokální projev opatřený textovou složkou, případně s nástrojovým doprovodem
- Světské, duchovní, lidové, umělé, tematické (milostné, pracovní, budovatelské, pochodové, námořnické, filmové, divadelní, hymny)

Jaroslav Hutka (narozen 1947)

- Krásný je vzduch → Náměšť (1973)

Jaromír Nohavica (narozen 1953)

- Ocenění Český lev (za hudbu k filmu Rok d'ábla) a Anděl (zpěvák dvacetiletí), také za překlad oper
- Aféra kvůli spolupráci s StB

Tomáš Klus (narozen 1986)

- Bývalý sportovec, dnes herec a zpěvák
- Ocenění Anděl (objev, později zpěvák roku), Český slavík (2. místo za rok 2011)

III. Hudební ukázky:

The screenshot shows a YouTube video player interface. The address bar displays the URL www.youtube.com/watch?v=0p7EdPXsVU. The video content features Tomáš Klus singing into a microphone, with a guitar visible in the foreground. On-screen text reads: "PÁNU BOHU DO OKEN", "HUDBA A TEXT: TOMÁŠ KLUS", and "KYTARA A ZPĚV: TOMÁŠ KLUS A JIŘÍ KUČEROVSKÝ". The video player controls show a progress bar at 0:07 / 3:39, a volume icon, and a play button. Below the video, there are buttons for "Líbí se", "Přidat do", "Sdílet", and a view count of "254 057".

